

Warszawa, dnia 7 marca 2012 r.

Pozycja 248

DRUGI PROTOKÓŁ

do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.,

sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

Dnia 26 marca 1999 r. w Hadze został sporządzony Drugi Protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r., w następującym brzmieniu:

Przekład

Drugi Protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 roku, sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r.

Strony,

Świadome potrzeby ulepszania ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego i stworzenia wzmocnionego systemu ochrony specjalnie wyznaczonych dóbr kulturalnych;

Potwierdzając wagę postanowień Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 roku, i podkreślając konieczność uzupełnienia tych postanowień o środki, które wzmocnią ich stosowanie;

Pragnąc wyposażyć Wysokie Umawiające się Strony Konwencji w środki umożliwiające bardziej bezpośrednio zaangażowanie się w ochronę dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego poprzez stworzenie odpowiednich do tego celu procedur;

Zważywszy, że normy regulujące ochronę dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego powinny odzwierciedlać rozwój prawa międzynarodowego;

Potwierdzając, że zasady międzynarodowego prawa zwyczajowego nadal będą obowiązywały w sprawach nie uregulowanych postanowieniami niniejszego Protokołu;

Uzgodniły, co następuje:

Rozdział 1 Wprowadzenie

Artykuł 1 Definicje

Dla celów niniejszego Protokołu:

- a) „Strona” oznacza Państwo, będące stroną niniejszego Protokołu,
- b) „dobro kulturalne” oznacza dobro kulturalne zgodnie z definicją w Artykule 1 Konwencji,
- c) „Konwencja” oznacza Konwencję o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisaną w Hadze dnia 14 maja 1954 roku,
- d) „Wysoka Umawiająca się Strona” oznacza Państwo, będące stroną Konwencji,
- e) „ochrona wzmocniona” oznacza system ochrony wzmocnionej stworzony na mocy Artykułów 10 i 11,
- f) „cel wojskowy” oznacza obiekt, który ze względu na charakter, lokalizację, cel lub zastosowanie wnosi istotny wkład do działań wojskowych i którego całkowite lub częściowe zniszczenie, zajęcie lub zneutralizowanie w istniejących w danym momencie okolicznościach przynosi określoną korzyść wojskową,
- g) „bezprawne” oznacza działane pod przymusem lub w inny sposób z naruszeniem stosownych postanowień prawa krajowego okupowanego terytorium lub prawa międzynarodowego,
- h) „Lista” oznacza Międzynarodową listę dóbr kulturalnych objętych wzmocnioną ochroną, utworzoną na mocy Artykułu 27 ustęp 1 b),
- i) „Dyrektor Generalny” oznacza Dyrektora Generalnego UNESCO,
- j) „UNESCO” oznacza Organizację Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury,
- k) „Pierwszy Protokół” oznacza Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisany w Hadze dnia 14 maja 1954 roku.

Artykuł 2 Stosunek do Konwencji

Niniejszy Protokół uzupełnia Konwencję w stosunkach między Stronami.

Artykuł 3 Zakres zastosowania

1. W dodatku do postanowień, które mają zastosowanie w czasie pokoju, niniejszy Protokół ma zastosowanie do sytuacji, o których mowa w Artykule 18 ustępy 1 i 2 Konwencji oraz Artykule 22 ustęp 1.
2. Jeżeli jednej ze stron konfliktu zbrojnego nie wiąże niniejszy Protokół, Strony niniejszego Protokołu pozostaną nim związane w swoich wzajemnych stosunkach. Będą ponadto związane niniejszym Protokołem w stosunku do Państwa strony konfliktu, które nie jest nim związane, o ile przyjmie ono postanowienia Protokołu i jak długo będzie je stosować.

Artykuł 4 Stosunek między Rozdziałem 3 a innymi postanowieniami Konwencji i niniejszego Protokołu.

Stosowanie postanowień Rozdziału 3 niniejszego Protokołu nie powoduje uszczerbku dla:

- a) stosowania postanowień Rozdziału I Konwencji i Rozdziału 2 niniejszego Protokołu,
- b) stosowania postanowień Rozdziału II Konwencji, z tym wyjątkiem, że gdy dobru kulturalnemu przyznana jest zarówno ochrona specjalna, jak i ochrona wzmocniona, to w stosunkach między Stronami niniejszego Protokołu lub między Stroną a Państwem, które przyjmuje i stosuje niniejszy Protokół zgodnie z Artykułem 3 ustęp 2, zastosowanie mają tylko postanowienia o ochronie wzmocnionej.

Rozdział 2 **Ogólne postanowienia dotyczące ochrony**

Artykuł 5 Zabezpieczenie dóbr kulturalnych

Środki przygotowawcze podejmowane w czasie pokoju dla zabezpieczenia dóbr kulturalnych przed dającymi się przewidzieć skutkami konfliktu zbrojnego stosownie do Artykułu 3 Konwencji winny obejmować, gdzie będzie to właściwe, przygotowanie spisów inwentarza, planowanie środków doraźnych w celu ochrony przed ogniem lub strukturalnym zniszczeniem, przygotowanie do usunięcia ruchomych dóbr kulturalnych lub zapewnienie odpowiedniej ochrony na miejscu dla takich dóbr oraz wyznaczenie kompetentnych władz odpowiedzialnych za zabezpieczenie dóbr kulturalnych.

Artykuł 6 Poszanowanie dóbr kulturalnych

W celu zapewnienia poszanowania dóbr kulturalnych zgodnie z Artykułem 4 Konwencji:

- a) uchylenie się od zobowiązań na podstawie kategorycznej konieczności wojskowej w rozumieniu Artykułu 4 ustęp 2 Konwencji może mieć miejsce wyłącznie w celu skierowania aktu nieprzyjacielskiego przeciwko dobru kulturalnemu, wtedy i na tak długo, dopóki:
 - i) dane dobro kulturalne poprzez swoje przeznaczenie zostało przekształcone w obiekt wojskowy, oraz
 - ii) nie istnieje żaden inny możliwy sposób osiągnięcia korzyści wojskowej, jak ten, który daje skierowanie aktu nieprzyjacielskiego przeciwko temu obiektowi,
- b) uchylenie się od zobowiązań na podstawie kategorycznej konieczności wojskowej w rozumieniu Artykułu 4 ustęp 2 Konwencji może mieć miejsce wyłącznie dla wykorzystania dóbr kulturalnych dla celów, które prawdopodobnie narażą je na zniszczenie lub uszkodzenie, wtedy i na tak długo, dopóki nie istnieje możliwość wyboru pomiędzy takim wykorzystaniem dóbr kulturalnych, a inną praktyczną metodą uzyskania podobnej korzyści wojskowej,
- c) decyzja o powołaniu się na kategoryczną konieczność wojskową będzie podjęta wyłącznie przez oficera dowodzącego jednostką odpowiadającą wielkością batalionowi bądź większą, albo jednostką mniejszą, jeżeli okoliczności nie pozwalają inaczej,
- d) w przypadku ataku wynikającego z decyzji podjętej zgodnie z punktem a) należy wydać skuteczne wcześniejsze ostrzeżenie, jeżeli tylko pozwalają na to okoliczności.

Artykuł 7 Środki ostrożności podczas ataku

Bez uszczerbku dla innych środków ostrożności wymaganych przez międzynarodowe prawo humanitarne podczas prowadzenia operacji wojskowych, każda ze Stron konfliktu powinna:

- a) uczynić wszystko, co jest praktycznie wykonalne, dla sprawdzenia, że cele, jakie mają zostać zaatakowane, nie są dobrami kulturalnymi chronionym na mocy Artykułu 4 Konwencji,
- b) podjąć wszystkie praktycznie możliwe środki ostrożności przy wyborze środków i metod ataku w celu uniknięcia, a w każdym razie zminimalizowania, przypadkowego uszkodzenia dóbr kulturalnych chronionych na mocy Artykułu 4 Konwencji,
- c) powstrzymać się od podjęcia decyzji o ataku, który mógłby spowodować przypadkowe uszkodzenie

dóbr kulturalnych chronionych na mocy Artykułu 4 Konwencji, którego rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej, oraz

- d) odwołać lub przerwać atak, gdy okaże się, że:
- i) cel jest dobrem kulturalnym chronionym na mocy Artykułu 4 Konwencji,
 - ii) można oczekiwać, że atak spowoduje przypadkowe uszkodzenie dóbr kulturalnych chronionych na mocy Artykułu 4 Konwencji, którego rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej, konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej.

Artykuł 8 Środki ostrożności przeciwko skutkom działań zbrojnych

Strony konfliktu powinny w stopniu największym, jak to jest praktycznie możliwe:

- a) usunąć ruchome dobro kulturalne z sąsiedztwa celów wojskowych lub objąć je właściwą ochroną na miejscu,
- b) unikać rozmieszczania celów wojskowych w pobliżu dóbr kulturalnych.

Artykuł 9 Ochrona dóbr kulturalnych na terytorium okupowanym

1. Bez uszczerbku dla postanowień Artykułów 4 i 5 Konwencji, Strona okupująca całość lub część terytorium innej Strony zabroni i będzie zapobiegać w odniesieniu do terytorium okupowanego:
 - a) wszelkiemu nielegalnemu wywozowi, innemu przemieszczaniu lub przenoszeniu własności dóbr kulturalnych,
 - b) wszelkim wykopaliskom archeologicznym, z wyjątkiem sytuacji, gdy jest to bezwzględnie niezbędne dla zabezpieczenia, udokumentowania lub zachowania dóbr kulturalnych,
 - c) wszelkim zmianom w dobrach kulturalnych lub zmianom w korzystaniu z takich dóbr kulturalnych, które mają na celu zatajenie lub zniszczenie dowodów o charakterze kulturowym, historycznym lub naukowym.
2. Wszelkie archeologiczne prace wykopaliskowe, zmiany w dobrach kulturalnych lub zmiany w korzystaniu z dóbr kulturalnych na okupowanym terytorium powinny, o ile tylko nie uniemożliwiają tego okoliczności, być prowadzone w ścisłej współpracy z kompetentnymi władzami krajowymi okupowanego terytorium.

Rozdział 3 Ochrona wzmocniona

Artykuł 10 Ochrona wzmocniona

Dobro kulturalne może zostać objęte ochroną wzmocnioną pod warunkiem, że spełnia następujące trzy warunki:

- a) jest dziedzictwem kulturalnym o największym znaczeniu dla ludzkości,
- b) jest chronione na mocy odpowiednich krajowych środków prawnych i administracyjnych, uznających jego wyjątkową wartość kulturową i historyczną oraz zapewniających najwyższy poziom ochrony,
- c) nie jest wykorzystywane do celów wojskowych lub dla osłony miejsc wojskowych i Strona, która sprawuje władzę nad tym dobrem kulturalnym, złożyła deklarację potwierdzającą, że nie zostanie ono w ten sposób wykorzystane.

Artykuł 11 Przyznanie ochrony wzmocnionej

1. Każda ze Stron powinna przedłożyć Komitetowi wykaz dóbr kulturalnych, dla których zamierza wystąpić o przyznanie ochrony wzmocnionej.
2. Strona, która sprawuje jurysdykcję lub władzę nad dobrem kulturalnym, może wnioskować, aby dobro to zostało umieszczone na Liście, która zostanie utworzona zgodnie z Artykułem 27 ustęp 1 b). Wniosek Strony powinien zawierać wszelkie niezbędne informacje odnoszące się do kryteriów wymienionych w Artykule 10. Komitet może zaprosić Stronę do wystąpienia o umieszczenie takiego dobra kulturalnego na Liście.
3. Inne Strony, Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy i inne organizacje pozarządowe o odpowiednim doświadczeniu mogą zarekomendować Komitetowi konkretne dobro kulturalne. W takim przypadku Komitet może zdecydować o zaproszeniu Strony do wystąpienia z wnioskiem o wpisanie takiego dobra kulturalnego na Listę.

4. Ani wystąpienie z wnioskiem o wpisanie dobra kulturalnego znajdującego się na terytorium, wobec którego prawo do suwerenności lub jurysdykcji rości sobie więcej niż jedno państwo, ani wpisanie tego dobra na Listę, w żaden sposób nie przesądza praw stron sporu.
5. Po otrzymaniu wniosku o wpisanie na Listę, Komitet poinformuje wszystkie Strony o tym wniosku. Strony mogą przedłożyć Komitetowi zastrzeżenia dotyczące tego wniosku w terminie sześćdziesięciu dni. Zastrzeżenia te powinny być składane wyłącznie na podstawie kryteriów wymienionych w Artykule 10. Powinny być szczegółowe i dotyczyć faktów. Przed podjęciem decyzji Komitet rozważy te zastrzeżenia, dając Stronie wnioskującej o wpisanie na Listę realną możliwość ustosunkowania się do nich. Jeżeli takie zastrzeżenia zostały przedłożone Komitetowi, decyzje o wpisaniu na Listę, niezależnie od treści Artykułu 26, podejmowane są większością czterech piątych głosów członków Komitetu obecnych i głosujących.
6. Przy podejmowaniu decyzji na temat wniosku Komitet powinien zwrócić się o radę do organizacji rządowych i pozarządowych, jak też do indywidualnych ekspertów.
7. Decyzja o przyznaniu lub odmowie przyznania ochrony wzmocnionej może być podjęta wyłącznie na podstawie kryteriów wymienionych w Artykule 10.
8. W wyjątkowych przypadkach, kiedy Komitet doszedł do wniosku, że Strona wnioskująca o wpisanie na listę danego dobra kulturalnego nie może spełnić kryteriów Artykułu 10 punkt b), Komitet może podjąć decyzję o przyznaniu ochrony wzmocnionej pod warunkiem, że Strona wnioskująca przedłoży prośbę o pomoc międzynarodową przewidzianą w Artykule 32.
9. W chwili rozpoczęcia działań zbrojnych Strona konfliktu może, w razie konieczności, prosić o przyznanie wzmocnionej ochrony dobrom kulturalnym znajdującym się pod jej jurysdykcją lub kontrolą poprzez zakomunikowanie swojego wniosku Komitetowi. Komitet natychmiast przekaze ten wniosek wszystkim Stronom konfliktu. W takim przypadku Komitet rozpatrzy zastrzeżenia zainteresowanych Stron w trybie przyspieszonym. Decyzja o przyznaniu tymczasowej ochrony wzmocnionej będzie podjęta możliwie jak najszybciej i, niezależnie od treści Artykułu 26, większością czterech piątych głosów obecnych i głosujących członków Komitetu. Komitet może przyznać tymczasową ochronę aż do chwili uzyskania wyniku regularnej procedury przyznawania ochrony wzmocnionej, pod warunkiem że są spełnione kryteria określone postanowieniami Artykułu 10 punkty a) i c).
10. Ochrona wzmocniona jest przyznawana przez Komitet dobru kulturalnemu z chwilą wpisania go na Listę.
11. Dyrektor Generalny bezzwłocznie prześle Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych i wszystkim Stronom zawiadomienie o każdej decyzji Komitetu dotyczącej wpisania dobra kulturalnego na Listę.

Artykuł 12 Nietykalność dóbr kulturalnych objętych ochroną wzmocnioną

Strony konfliktu zapewnią nietykalność dobrom kulturalnym objętym ochroną wzmocnioną poprzez powstrzymanie się od czynienia takich dóbr obiektem ataku i od jakiegokolwiek wykorzystywania takich dóbr lub ich bezpośredniego otoczenia dla wsparcia działań wojskowych.

Artykuł 13 Utrata ochrony wzmocnionej

1. Dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną traci tę ochronę wyłącznie:
 - a) gdy taka ochrona zostanie zawieszona lub cofnięta zgodnie z Artykułem 14, lub
 - b) jeżeli dobro, i na tak długo jak długo to dobro, ze względu na sposób jego wykorzystywania, jest obiektem wojskowym.
2. W warunkach, o których mowa w ustępie 1 b), dobro takie może stać się celem ataku tylko wtedy, gdy:
 - a) atak jest jedynym możliwym środkiem prowadzącym do zakończenia wykorzystywania dobra, w sposób opisany w ustępie 1 b),
 - b) przy doborze środków i metod ataku zostały uwzględnione wszelkie możliwe środki ostrożności w celu zakończenia wykorzystywania dobra w taki sposób i uniknięcia, a w każdym razie zminimalizowania, uszkodzenia dobra kulturalnego,
 - c) z wyjątkiem sytuacji, w których nie pozwalają na to wymogi natychmiastowej samoobrony:
 - i) decyzja o ataku jest podejmowana na najwyższym operacyjnym szczeblu dowodzenia,
 - ii) siłom zbrojnym przeciwnika zostało przekazane skuteczne wcześniejsze ostrzeżenie z żądaniem zakończenia wykorzystywania dóbr kulturalnych w sposób opisany w ustępie 1 b), oraz
 - iii) siłom zbrojnym przeciwnika dano odpowiedni czas na zmianę sytuacji.

Artykuł 14 Zawieszenie i cofnięcie ochrony wzmocnionej

1. Jeżeli dobro kulturalne przestało spełniać którekolwiek z kryteriów Artykułu 10 niniejszego Protokołu, Komitet może zawiesić jego status dobra objętego ochroną wzmocnioną lub cofnąć ten status poprzez skreślenie tego dobra kulturalnego z Listy.
2. W przypadku poważnego naruszenia Artykułu 12 w odniesieniu do dobra kulturalnego objętego ochroną wzmocnioną wskutek wykorzystywania go dla wsparcia działań wojskowych Komitet może zawiesić jego status dobra objętego ochroną wzmocnioną. Jeżeli takie naruszenia mają charakter ciągły, Komitet może wyjątkowo cofnąć dobru kulturalnemu status dobra objętego ochroną wzmocnioną poprzez skreślenie tego dobra z Listy.
3. Dyrektor Generalny bezzwłocznie prześle Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych i wszystkim Stronom niniejszego Protokołu zawiadomienie o każdej decyzji Komitetu o zawieszeniu lub cofnięciu ochrony wzmocnionej dobru kulturalnemu.
4. Przed podjęciem takiej decyzji Komitet powinien zapewnić Stronom możliwość przedstawienia ich opinii.

Rozdział 4 **Odpowiedzialność karna i jurysdykcja**Artykuł 15 Poważne naruszenia niniejszego Protokołu

1. Każda osoba popełnia przestępstwo w rozumieniu niniejszego Protokołu, jeżeli celowo i z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu dopuszcza się któregoś z następujących czynów:
 - a) czyni celem ataku dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną,
 - b) wykorzystuje dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną lub jego najbliższe otoczenie do wsparcia działań wojskowych,
 - c) powoduje rozległe zniszczenia lub zawłaszcza dobro kulturalne objęte ochroną na mocy Konwencji i niniejszego Protokołu,
 - d) czyni dobro kulturalne objęte ochroną na mocy Konwencji i niniejszego Protokołu celem ataku,
 - e) dokonuje kradzieży, rabunku lub przywłaszczenia bądź popełnia akty wandalizmu skierowane przeciwko dobrom kulturalnym objętym ochroną na mocy Konwencji.
2. Każda ze Stron podejmie takie kroki, jakie mogą być niezbędne, aby w ramach prawa krajowego zostały uznane za przestępstwo czyny uznane za przestępstwo na mocy niniejszego Artykułu i aby przestępstwa takie podlegały odpowiednim karom. Czyniąc to, każda ze Stron będzie postępować zgodnie z ogólnymi zasadami prawa i prawa międzynarodowego, w tym z normami rozszerzającymi indywidualną odpowiedzialność karną na osoby inne niż te, które bezpośrednio popełniły dany czyn.

Artykuł 16 Jurysdykcja

1. Bez uszczerbku dla ustępu 2, każda ze Stron podejmie niezbędne kroki legislacyjne dla objęcia swoją jurysdykcją przestępstw wymienionych w Artykule 15 w następujących przypadkach:
 - a) jeżeli takie przestępstwo zostanie popełnione na terytorium danego państwa,
 - b) jeżeli podejrzany o popełnienie przestępstwa jest obywatelem tego państwa,
 - c) w przypadku przestępstw, o których mowa w Artykule 15 ustępy a) do c), gdy podejrzany o popełnienie przestępstwa przebywa na terytorium tego państwa.
2. W odniesieniu do wykonywania jurysdykcji i bez uszczerbku dla Artykułu 28 Konwencji:
 - a) niniejszy Protokół nie wyklucza ponoszenia indywidualnej odpowiedzialności karnej ani wykonywania jurysdykcji na podstawie mającego zastosowanie prawa krajowego lub międzynarodowego, ani też nie ma wpływu na wykonywanie jurysdykcji na mocy międzynarodowego prawa zwyczajowego,
 - b) z wyjątkiem przypadków gdy państwo, które nie jest Stroną niniejszego Protokołu, może przyjąć i stosować jego postanowienia zgodnie z Artykułem 3 ustęp 2, członkowie sił zbrojnych i obywatele Państwa, które nie jest Stroną niniejszego Protokołu, z wyjątkiem tych obywateli, którzy służą w siłach zbrojnych państwa będącego Stroną niniejszego Protokołu, nie ponoszą indywidualnej odpowiedzialności karnej na mocy niniejszego Protokołu, ani też niniejszy Protokół nie nakłada obowiązku objęcia jurysdykcją takich osób czy dokonania ich ekstradycji.

Artykuł 17 Dochodzenie sądowe

1. Strona, na której terytorium przebywa podejrzany o popełnienie przestępstwa, o którym mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), jeżeli nie dokona ekstradycji tej osoby, to przedłoży, bez żadnego wyjątku i bez nieuzasadnionej zwłoki, tę sprawę swoim kompetentnym władzom w celu wszczęcia postępowania w trybie zgodnym z obowiązującym prawem krajowym lub, jeżeli mają zastosowanie, odpowiednimi normami prawa międzynarodowego.
2. Bez uszczerbku dla odpowiednich norm prawa międzynarodowego, jeżeli mają one zastosowanie, każda osoba przeciwko której toczy się postępowanie w związku z Konwencją lub niniejszym Protokołem będzie miała zagwarantowane uczciwe traktowanie i uczciwy proces, zgodnie z prawem wewnętrznym i prawem międzynarodowym, na wszystkich etapach postępowania i w żadnym wypadku nie będzie miała gwarancji mniej korzystnych niż te, które przewidziane są w prawie międzynarodowym.

Artykuł 18 Ekstradycja

1. Przestępstwa, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), będą uważane za przestępstwa podlegające ekstradycji na mocy umowy o ekstradycji zawartej między jakimikolwiek Stronami przed wejściem w życie niniejszego Protokołu. Strony zobowiązują się do włączenia takich przestępstw do każdej umowy o ekstradycji, która zostanie zawarta między nimi w późniejszym terminie.
2. Jeżeli Strona uzależniająca ekstradycję od istnienia umowy otrzyma wniosek o ekstradycję od innej Strony, z którą nie zawarła umowy o ekstradycji, Strona do której skierowano wniosek może, według uznania, uważać niniejszy Protokół za podstawę prawną do ekstradycji w odniesieniu do przestępstw, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c).
3. Strony, które nie uzależniają ekstradycji od istnienia umowy, uznają przestępstwa, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), za przestępstwa podlegające ekstradycji między nimi, na warunkach określonych przez prawo Strony do której skierowano wniosek.
4. W razie konieczności przestępstwa, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), będą traktowane, dla celów ekstradycji między Stronami, tak jakby zostały popełnione nie tylko w miejscu, w którym nastąpiły, ale także na terytorium Stron, które ustanowiły swoją jurysdykcję zgodnie z Artykułem 16 ustęp 1.

Artykuł 19 Wzajemna pomoc prawna

1. Strony będą udzielać sobie wzajemnie możliwie jak największej pomocy w związku z dochodzeniem lub postępowaniem karnym bądź ekstradycyjnym w odniesieniu do przestępstw, o których mowa w Artykule 15, łącznie z pomocą w uzyskaniu pozostających w ich dyspozycji dowodów, niezbędnych do postępowania sądowego.
2. Strony będą wywiązywać się ze swoich zobowiązań, o których mowa w ustępie 1, zgodnie z wszelkimi umowami i innymi porozumieniami w przedmiocie wzajemnej pomocy prawnej, jakie mogą obowiązywać między nimi. W braku takich umów lub porozumień Strony będą udzielać sobie wzajemnie pomocy zgodnie z ich prawem wewnętrznym.

Artykuł 20 Podstawy do odmowy

1. Dla celów ekstradycji przestępstwa, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), a dla celów wzajemnej pomocy prawnej przestępstwa, o których mowa w Artykule 15, nie będą uważane za przestępstwa polityczne lub za przestępstwa powiązane z przestępstwami politycznymi, ani też za przestępstwa wynikające z motywów politycznych. Odpowiednio, wniosek o ekstradycję lub o wzajemną pomoc prawną w odniesieniu do takich przestępstw nie może zostać odrzucony wyłącznie na podstawie tego, że dotyczy przestępstwa politycznego lub przestępstwa powiązanego z przestępstwem politycznym, ani też przestępstwa wynikającego z motywów politycznych.
2. Nic w niniejszym Protokole nie może być interpretowane jako zobowiązujące do ekstradycji lub do udzielenia wzajemnej pomocy prawnej jeżeli Strona, do której wystąpiono z wnioskiem, ma istotne powody by uważać, że wniosek o ekstradycję za przestępstwa, o których mowa w Artykule 15 ustępy 1 a) do c), lub o wzajemną pomoc prawną w odniesieniu do przestępstw, o których mowa w Artykule 15, został złożony w celu ścigania lub ukarania osoby z powodu jej rasy, religii, narodowości, pochodzenia etnicznego lub poglądów politycznych, lub że uwzględnienie wniosku przyczyni się do pogorszenia

sytuacji tej osoby z jakiegokolwiek z tych powodów.

Artykuł 21 Środki odnoszące się do innych naruszeń

Bez uszczerbku dla Artykułu 28 Konwencji, każda Strona przyjmie środki prawne, administracyjne lub dyscyplinarne, jakie mogą być konieczne dla zakazania umyślnego popełniania następujących czynów:

- a) wszelkiego użycia dóbr kulturalnych z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu,
- b) wszelkiego bezprawnego wywozu czy innego usunięcia lub przeniesienia prawa własności dóbr kulturalnych z terytorium okupowanego z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu.

Rozdział 5 **Ochrona dóbr kulturalnych w razie konfliktów zbrojnych nie mających charakteru międzynarodowego**

Artykuł 22 Konflikty zbrojne nie mające charakteru międzynarodowego

1. Niniejszy Protokół ma zastosowanie w razie konfliktu nie mającego charakteru międzynarodowego, powstałego na terytorium jednej ze Stron.
2. Niniejszy Protokół nie ma zastosowania w sytuacji wewnętrznych niepokojów i napięć, takich jak zamieszki, odizolowane i sporadyczne akcje przemocy lub działania o podobnym charakterze.
3. Nie można powoływać się na żadne z postanowień niniejszego Protokołu w celu naruszenia suwerenności Państwa lub pociągnięcia do odpowiedzialności rządu za użycie wszelkich zgodnych z prawem środków do utrzymania lub przywrócenia prawa i porządku w państwie lub do obrony jedności narodowej i integralności terytorialnej Państwa.
4. Nic w niniejszym Protokole nie może powodować uszczerbku dla głównej jurysdykcji Strony, na terytorium której toczy się konflikt zbrojny nie mający charakteru międzynarodowego, w sprawach naruszeń, o których mowa w Artykule 15.
5. Nie można powoływać się na żadne z postanowień niniejszego Protokołu w celu usprawiedliwienia interwencji bezpośredniej lub pośredniej, z jakiegokolwiek powodu, w konflikt zbrojny lub w sprawy wewnętrzne bądź zewnętrzne Strony, na terytorium której występuje ten konflikt.
6. Zastosowanie niniejszego Protokołu do sytuacji, o której mowa w ustępie 1, nie będzie miało wpływu na sytuację prawną stron konfliktu.
7. UNESCO może zaoferować swoje usługi stronom konfliktu.

Rozdział 6 **Kwestie instytucjonalne**

Artykuł 23 Zgromadzenie Stron

1. Zgromadzenie Stron będzie zwoływane w tym samym czasie co Konferencja Generalna UNESCO oraz skoordynowane z posiedzeniem Wysokich Umawiających się Stron, jeżeli Dyrektor Generalny zwoła takie posiedzenie.
2. Zgromadzenie Stron przyjmie swój Regulamin wewnętrzny.
3. Zgromadzenie Stron pełni następujące funkcje:
 - a) dokonywać wyboru członków Komitetu na podstawie Artykułu 24 ustęp 1,
 - b) zatwierdzać Wytyczne opracowane przez Komitet na podstawie Artykułu 27 ustęp 1 a),
 - c) opracowywać wytyczne dotyczące korzystania przez Komitet ze środków Funduszu oraz nadzorować ich wykorzystanie,
 - d) badać sprawozdania składane przez Komitet zgodnie z Artykułem 27 ustęp 1 d),
 - e) omawiać wszelkie problemy związane ze stosowaniem niniejszego Protokołu oraz udzielać zaleceń, jeżeli zajdzie taka potrzeba.
4. Na wniosek co najmniej jednej piątej Stron, Dyrektor Generalny zwoła Nadzwyczajne Zgromadzenie Stron.

Artykuł 24 Komitet ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego

1. Ustanawia się Komitet ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Komitet składa się z dwunastu Stron wybranych przez Zgromadzenie Stron.
2. Posiedzenia zwyczajne Komitetu będą odbywać się raz do roku, a posiedzenia nadzwyczajne - jeżeli

zajdzie taka potrzeba.

3. Wybierając członków Komitetu, Strony będą starały się zapewnić sprawiedliwą reprezentację różnych regionów świata i różnych kultur.
4. Strony, które są członkami Komitetu, wybiorą na swoich przedstawicieli osoby posiadające kwalifikacje w dziedzinie dziedzictwa kulturowego, obronności lub prawa międzynarodowego oraz zapewnią, w ramach wzajemnych konsultacji, że Komitet jako całość będzie posiadał odpowiednie kwalifikacje we wszystkich tych dziedzinach.

Artykuł 25 Kadencja

1. Kadencja Strony wybranej na członka Komitetu wynosi cztery lata, z prawem do jednokrotnego ponownego wyboru bezpośrednio po zakończeniu kadencji.
2. Niezależnie od postanowień ustępu 1, kadencja połowy członków wybranych podczas pierwszych wyborów upłynie z końcem pierwszego zwyczajnego Zgromadzenia Stron odbywającego się po pierwszych wyborach. Członkowie ci zostaną wybrani drogą losowania przez Przewodniczącego Zgromadzenia po pierwszych wyborach.

Artykuł 26 Regulamin wewnętrzny

1. Komitet uchwała swój Regulamin wewnętrzny.
2. Większość członków Komitetu stanowi kworum. Decyzje Komitetu są podejmowane większością dwóch trzecich głosujących członków.
3. Przy podejmowaniu decyzji dotyczących dóbr kulturalnych dotkniętych konfliktem zbrojnym członkowie, którzy są stronami tego konfliktu, nie uczestniczą w głosowaniu.

Artykuł 27 Funkcje

1. Komitet pełni następujące funkcje:
 - a) opracowuje Wytyczne dotyczące stosowania niniejszego Protokołu,
 - b) przyznaje, zawiesza oraz cofa ochronę wzmocnioną dóbr kulturalnych, jak również tworzy, prowadzi i promuje Listę dóbr kulturalnych objętych ochroną wzmocnioną,
 - c) obserwuje i nadzoruje stosowanie niniejszego Protokołu oraz promuje identyfikację dóbr kulturalnych objętych ochroną wzmocnioną,
 - d) bada sprawozdania Stron i formułuje uwagi do tych sprawozdań, uzyskuje wyjaśnienia, jeżeli zachodzi taka potrzeba, oraz przygotowuje dla Zgromadzenia Stron własne sprawozdania na temat stosowania niniejszego Protokołu,
 - e) otrzymuje i rozpatruje wnioski o pomoc międzynarodową, zgodnie z Artykułem 32,
 - f) określa sposób wykorzystaniu Funduszu,
 - g) wykonuje wszelkie inne funkcje zlecone przez Zgromadzenie Stron.
2. Komitet wykonuje swoje funkcje we współpracy z Dyrektorem Generalnym.
3. Komitet współpracuje z organizacjami międzynarodowymi i krajowymi, rządowymi i pozarządowymi, mającymi cele podobne do celów Konwencji, Pierwszego Protokołu i niniejszego Protokołu. Aby wesprzeć wypełnianie swych funkcji, Komitet może zaprosić do udziału w swych posiedzeniach, w charakterze doradczym, uznane organizacje działające w tej dziedzinie, takie jak organizacje posiadające formalne związki z UNESCO, włączając w to Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy (ICBS) oraz jednostki wchodzące w skład tej organizacji. Do uczestnictwa w posiedzeniach Komitet może również zaprosić, w charakterze doradców, przedstawicieli Międzynarodowego Ośrodka Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury (Ośrodka Rzymskiego) (ICROM) oraz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (ICRC).

Artykuł 28 Sekretariat

Komitet ma do pomocy Sekretariat UNESCO, który przygotowuje dokumentację dla Komitetu, porządek dzienny jego posiedzeń i zapewnia wykonywanie jego decyzji.

Artykuł 29 Fundusz ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego

1. Tworzy się Fundusz dla następujących celów:
 - a) świadczenia pomocy finansowej oraz pomocy w innej formie dla wsparcia środków przygotowawczych lub innych podejmowanych w czasie pokoju zgodnie, między innymi, z Artykułem 5, Artykułem 10 punkt b) i Artykułem 30, oraz
 - b) udzielania pomocy finansowej oraz pomocy w innej formie w związku z doraźnymi, tymczasowymi lub innymi środkami podejmowanymi dla ochrony dóbr kulturalnych podczas konfliktu zbrojnego lub podczas ich odzyskiwania natychmiast po zakończeniu działań zbrojnych zgodnie, między innymi, z Artykułem 8 punkt a).
2. Fundusz stanowi fundusz powierniczy zgodnie z postanowieniami regulaminu finansowego UNESCO.
3. Wydatki Funduszu będą użyte wyłącznie na cele określone przez Komitet, zgodnie z wytycznymi, o których mowa w Artykule 23 ustęp 3 c). Komitet może przyjąć wpłaty przeznaczone wyłącznie na realizację określonego programu lub projektu, pod warunkiem że podjął on decyzję o realizacji tego programu lub projektu.
4. Środki Funduszu składają się z:
 - a) dobrowolnych składek Stron,
 - b) wpłat, darów i zapisów czynionych przez:
 - i) inne państwa,
 - ii) UNESCO lub inne organizacje systemu Narodów Zjednoczonych,
 - iii) inne organizacje międzyrządowe lub pozarządowe, oraz
 - iv) instytucje publiczne lub prywatne albo osoby fizyczne,
 - c) odsetek przypadających od kwot zgromadzonych przez Fundusz,
 - d) dochodów uzyskanych ze zbiórek pieniężnych i wpływów z imprez organizowanych na rzecz Funduszu, oraz
 - e) wszelkich innych przychodów przewidzianych przez wytyczne mające zastosowanie do Funduszu.

Rozdział 7 **Rozpowszechnianie informacji i pomoc międzynarodowa**Artykuł 30 Rozpowszechnianie

1. Strony będą starały się wszelkimi właściwymi środkami, w szczególności za pomocą programów edukacyjnych i informacyjnych, wzmacniać w swoich społeczeństwach poszanowanie i uznanie wartości dóbr kulturalnych.
2. Strony będą rozpowszechniać niniejszy Protokół w jak najszerszym stopniu, zarówno w czasie pokoju, jak też w czasie konfliktu zbrojnego.
3. Wszelkie władze wojskowe lub cywilne, które podczas konfliktu zbrojnego są odpowiedzialne za stosowanie niniejszego Protokołu, powinny być w pełni zapoznane z niniejszym tekstem. W tym celu Strony, stosownie:
 - a) włączą wytyczne i instrukcje dotyczące ochrony dóbr kulturalnych do swoich regulaminów wojskowych,
 - b) opracują i będą realizować we współpracy z UNESCO i odnośnymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi programy szkoleniowe i edukacyjne na czas pokoju,
 - c) będą informować się wzajemnie, za pośrednictwem Dyrektora Generalnego, o przepisach prawnych i administracyjnych oraz środkach powziętych na podstawie punktów a) i b),
 - d) będą informować się wzajemnie, tak szybko jak jest to tylko możliwe, za pośrednictwem Dyrektora Generalnego, o przepisach prawnych i administracyjnych, które zamierzają przyjąć, aby zapewnić stosowanie niniejszego Protokołu.

Artykuł 31 Współpraca międzynarodowa

W sytuacji poważnych naruszeń niniejszego Protokołu Strony zobowiązują się działać, wspólnie poprzez Komitet lub indywidualnie, we współpracy z UNESCO i Organizacją Narodów Zjednoczonych oraz w zgodzie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 32 Pomoc międzynarodowa

1. Strona może wnioskować o udzielenie przez Komitet pomocy międzynarodowej w odniesieniu do dóbr kulturalnych objętych ochroną wzmocnioną, jak również pomocy w przygotowaniu, opracowaniu lub stosowaniu przepisów prawnych i administracyjnych oraz środków, o których mowa w Artykule 10.
2. Strona konfliktu, która nie jest Stroną niniejszego Protokołu, lecz przyjmuje i stosuje przepisy zgodne z Artykułem 3 ustęp 2, może zwracać się z wnioskiem do Komitetu o udzielenie stosownej pomocy międzynarodowej.
3. Komitet przyjmie przepisy dotyczące składania wniosków o udzielenie pomocy międzynarodowej oraz określi formy, w jakich może ona występować.
4. Zachęca się Strony, aby za pośrednictwem Komitetu udzielały wszelkiej pomocy technicznej wnoszącym o to Stronom bądź stronom konfliktu.

Artykuł 33 Pomoc UNESCO

1. Strona może zwrócić się do UNESCO z prośbą o pomoc techniczną w zorganizowaniu ochrony swoich dóbr kulturalnych, taką jak działania przygotowawcze do opieki nad dobrami kulturalnymi, środki zapobiegawcze i organizacyjne w nagłych wypadkach oraz tworzenie krajowych inwentarzy dóbr kulturalnych, lub w związku z jakimkolwiek innym zagadnieniem wynikającym ze stosowania niniejszego Protokołu. UNESCO udziela tej pomocy w granicach swego programu i swoich możliwości.
2. Zachęca się Strony do udzielania pomocy technicznej na poziomie dwustronnym i wielostronnym.
3. UNESCO jest uprawniona do występowania z własnej inicjatywy do Stron z propozycjami w tych sprawach.

Rozdział 8 **Wykonanie niniejszego Protokołu**Artykuł 34 Mocarstwa opiekuńcze

Niniejszy Protokół będzie stosowany we współpracy z Mocarstwami opiekuńczymi, odpowiedzialnymi za zabezpieczenie interesów Stron konfliktu.

Artykuł 35 Procedura pojednawcza

1. Mocarstwa opiekuńcze zaoferują swoje dobre usługi ilekroć uznają, że leży to w interesie dóbr kulturalnych, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami konfliktu co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszego Protokołu.
2. W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych może, na zaproszenie jednej ze Stron, Dyrektora Generalnego lub z własnej inicjatywy, zaproponować Stronom konfliktu spotkanie ich przedstawicieli, a w szczególności przedstawicieli władz powołanych do ochrony dóbr kulturalnych, w razie potrzeby na terytorium państwa, które nie jest stroną konfliktu. Strony konfliktu zobowiązane są przychylić się do otrzymanej propozycji odbycia spotkania. Mocarstwa opiekuńcze zgłaszają do akceptacji Stronom konfliktu nazwisko osoby bądź będącej obywatelem Państwa nie stanowiącego strony konfliktu, bądź zaproponowanej przez Dyrektora Generalnego, która zostanie zaproszona do udziału w spotkaniu w charakterze przewodniczącego.

Artykuł 36 Postępowanie pojednawcze w razie braku Mocarstw opiekuńczych

1. Jeżeli w konflikcie nie zostały wyznaczone Mocarstwa opiekuńcze, Dyrektor Generalny może zaoferować swoje dobre usługi lub podjąć inne działania o charakterze koncyliacji lub mediacji w celu rozstrzygnięcia nieporozumień.
2. Na zaproszenie jednej ze Stron lub Dyrektora Generalnego, Przewodniczący Komitetu może zaproponować Stronom konfliktu spotkanie ich przedstawicieli, a w szczególności przedstawicieli władz powołanych do ochrony dóbr kulturalnych, jeżeli uzna to za właściwe, na terytorium Państwa, które nie jest stroną konfliktu.

Artykuł 37 Przekłady i sprawozdania

1. Strony przełożą niniejszy Protokół na urzędowe języki oraz przekażą oficjalne teksty przekładów Dyrektorowi Generalnemu.
2. Strony będą przedkładać Komitetowi co cztery lata sprawozdanie na temat wykonania niniejszego Protokołu.

Artykuł 38 Odpowiedzialność państwa

Żadne postanowienie niniejszego Protokołu dotyczące indywidualnej odpowiedzialności karnej nie wpływa na odpowiedzialność państw przewidzianą w prawie międzynarodowym, włączając w to obowiązek odszkodowania.

Rozdział 9 **Postanowienia końcowe**Artykuł 39 Języki

Niniejszy Protokół sporządzono w językach angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim, przy czym wszystkie sześć tekstów jest równie autentycznych.

Artykuł 40 Podpisanie

Niniejszy Protokół nosi datę 26 marca 1999 roku. Wszystkie Wysokie Umawiające się Strony mogą go podpisać w Hadze od dnia 17 maja 1999 roku do dnia 31 grudnia 1999 roku.

Artykuł 41 Ratyfikacja, przyjęcie lub zatwierdzenie

1. Niniejszy Protokół podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez Wysokie Umawiające się Strony, które podpisały niniejszy Protokół zgodnie z procedurą konstytucyjną każdej z nich.
2. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia będą składane Dyrektorowi Generalnemu.

Artykuł 42 Przystąpienie

1. Inne Wysokie Umawiające się Strony będą mogły przystąpić do niniejszego Protokołu począwszy od dnia 1 stycznia 2000 r.
2. Przystąpienia dokonuje się poprzez złożenie dokumentu przystąpienia Dyrektorowi Generalnemu.

Artykuł 43 Wejście w życie

1. Niniejszy Protokół wejdzie w życie trzy miesiące po złożeniu dwudziestu dokumentów ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.
2. Następnie, w odniesieniu do każdej Strony, będzie wchodził w życie trzy miesiące po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 44 Wejście w życie w warunkach konfliktu zbrojnego

W sytuacjach określonych w Artykułach 18 i 19 Konwencji, dokumenty ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia do niniejszego Protokołu, złożone przez strony konfliktu czy to przed rozpoczęciem działań zbrojnych lub okupacji, czy też po ich rozpoczęciu, wywołują natychmiastowe skutki prawne. Dyrektor Generalny roześle w takich wypadkach zawiadomienia przewidziane w Artykule 46 najszybszym sposobem.

Artykuł 45 Wypowiedzenie

1. Każda Strona może wypowiedzieć niniejszy Protokół.
2. Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie, dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu.
3. Wypowiedzenie wywoła skutki prawne po upływie roku od otrzymania dokumentu wypowiedzenia.

Jeżeli jednak w chwili upływu tego okresu Strona wypowiedająca będzie zaangażowana w konflikt zbrojny, skutki prawne wypowiedzenia ulegną zawieszeniu aż do zakończenia działań zbrojnych lub też czynności mających na celu repatriację dóbr kulturalnych, w zależności od tego, który z tych terminów jest późniejszy.

Artykuł 46 Zawiadomienia

Dyrektor Generalny będzie zawiadamiał wszystkie Wysokie Umawiające się Strony oraz Organizację Narodów Zjednoczonych o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, wymienionych w Artykułach 41 i 42, oraz o wypowiedzeniach wymienionych w Artykule 45.

Artykuł 47 Rejestracja w Organizacji Narodów Zjednoczonych

Zgodnie z Artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych niniejszy Protokół będzie zarejestrowany w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego.

W dowód powyższego, niżej podpisani, należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Hadze, dnia dwudziestego szóstego marca 1999 roku w jednym egzemplarzu, który będzie złożony w archiwach UNESCO, a którego uwierzytelnione odpisy zostaną dostarczone wszystkim Wysokim Umawiającym się Stronom.

**Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection
of Cultural Property in the Event of Armed Conflict
The Hague, 26 March 1999**

The Parties,

Conscious of the need to improve the protection of cultural property in the event of armed conflict and to establish an enhanced system of protection for specifically designated cultural property;

Reaffirming the importance of the provisions of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, done at the Hague on 14 May 1954, and emphasizing the necessity to supplement these provisions through measures to reinforce their implementation;

Desiring to provide the High Contracting Parties to the Convention with a means of being more closely involved in the protection of cultural property in the event of armed conflict by establishing appropriate procedures therefor;

Considering that the rules governing the protection of cultural property in the event of armed conflict should reflect developments in international law;

Affirming that the rules of customary international law will continue to govern questions not regulated by the provisions of this Protocol;

Have agreed as follows:

Chapter 1 Introduction

Article 1 Definitions

For the purposes of this Protocol:

- (a) “Party” means a State Party to this Protocol;
- (b) “cultural property” means cultural property as defined in Article 1 of the Convention;
- (c) “Convention” means the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, done at The Hague on 14 May 1954;
- (d) “High Contracting Party” means a State Party to the Convention;
- (e) “enhanced protection” means the system of enhanced protection established by Articles 10 and 11;
- (f) “military objective” means an object which by its nature, location, purpose, or use makes an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralisation, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage;
- (g) “illicit” means under compulsion or otherwise in violation of the applicable rules of the domestic law of the occupied territory or of international law.
- (h) “List” means the International List of Cultural Property under Enhanced Protection established in accordance with Article 27, sub-paragraph 1(b);
- (i) “Director-General” means the Director-General of UNESCO;
- (j) “UNESCO” means the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization;
- (k) “First Protocol” means the Protocol for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict done at The Hague on 14 May 1954;

Article 2 Relation to the Convention

This Protocol supplements the Convention in relations between the Parties.

Article 3 Scope of application

1. In addition to the provisions which shall apply in time of peace, this Protocol shall apply in situations referred to in Article 18 paragraphs 1 and 2 of the Convention and in Article 22 paragraph 1.
2. When one of the parties to an armed conflict is not bound by this Protocol, the Parties to this Protocol shall remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by this Protocol in relation to a State party to the conflict which is not bound by it, if the latter accepts the provisions of this Protocol and so long as it applies them.

Article 4 Relationship between Chapter 3 and other provisions of the Convention and this Protocol

The application of the provisions of Chapter 3 of this Protocol is without prejudice to:

- (a) the application of the provisions of Chapter I of the Convention and of Chapter 2 of this Protocol;
- (b) the application of the provisions of Chapter II of the Convention save that, as between Parties to this Protocol or as between a Party and a State which accepts and applies this Protocol in accordance with Article 3 paragraph 2, where cultural property has been granted both special protection and enhanced protection, only the provisions of enhanced protection shall apply.

Chapter 2 General provisions regarding protection

Article 5 Safeguarding of cultural property

Preparatory measures taken in time of peace for the safeguarding of cultural property against the foreseeable effects of an armed conflict pursuant to Article 3 of the Convention shall include, as appropriate, the preparation of inventories, the planning of emergency measures for protection against fire or structural collapse, the preparation for the removal of movable cultural property or the provision for adequate *in situ* protection of such property, and the designation of competent authorities responsible for the safeguarding of cultural property.

Article 6 Respect for cultural property

With the goal of ensuring respect for cultural property in accordance with Article 4 of the Convention:

- (a) a waiver on the basis of imperative military necessity pursuant to Article 4 paragraph 2 of the Convention may only be invoked to direct an act of hostility against cultural property when and for as long as:
 - i. that cultural property has, by its function, been made into a military objective; and
 - ii. there is no feasible alternative available to obtain a similar military advantage to that offered by directing an act of hostility against that objective;
- (b) a waiver on the basis of imperative military necessity pursuant to Article 4 paragraph 2 of the Convention may only be invoked to use cultural property for purposes which are likely to expose it to destruction or damage when and for as long as no choice is possible between such use of the cultural property and another feasible method for obtaining a similar military advantage;

- (c) the decision to invoke imperative military necessity shall only be taken by an officer commanding a force the equivalent of a battalion in size or larger, or a force smaller in size where circumstances do not permit otherwise;
- (d) in case of an attack based on a decision taken in accordance with sub-paragraph (a), an effective advance warning shall be given whenever circumstances permit.

Article 7 Precautions in attack

Without prejudice to other precautions required by international humanitarian law in the conduct of military operations, each Party to the conflict shall:

- (a) do everything feasible to verify that the objectives to be attacked are not cultural property protected under Article 4 of the Convention;
- (b) take all feasible precautions in the choice of means and methods of attack with a view to avoiding, and in any event to minimizing, incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention;
- (c) refrain from deciding to launch any attack which may be expected to cause incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated; and
- (d) cancel or suspend an attack if it becomes apparent:
 - (i) that the objective is cultural property protected under Article 4 of the Convention;
 - (ii) that the attack may be expected to cause incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated.

Article 8 Precautions against the effects of hostilities

The Parties to the conflict shall, to the maximum extent feasible:

- (a) remove movable cultural property from the vicinity of military objectives or provide for adequate *in situ* protection;
- (b) avoid locating military objectives near cultural property.

Article 9 Protection of cultural property in occupied territory

1. Without prejudice to the provisions of Articles 4 and 5 of the Convention, a Party in occupation of the whole or part of the territory of another Party shall prohibit and prevent in relation to the occupied territory:

- (a) any illicit export, other removal or transfer of ownership of cultural property;
- (b) any archaeological excavation, save where this is strictly required to safeguard, record or preserve cultural property;

- (c) any alteration to, or change of use of, cultural property which is intended to conceal or destroy cultural, historical or scientific evidence.
2. Any archaeological excavation of, alteration to, or change of use of, cultural property in occupied territory shall, unless circumstances do not permit, be carried out in close co-operation with the competent national authorities of the occupied territory.

Chapter 3 Enhanced Protection

Article 10 Enhanced protection

Cultural property may be placed under enhanced protection provided that it meets the following three conditions:

- (a) it is cultural heritage of the greatest importance for humanity;
- (b) it is protected by adequate domestic legal and administrative measures recognising its exceptional cultural and historic value and ensuring the highest level of protection;
- (c) it is not used for military purposes or to shield military sites and a declaration has been made by the Party which has control over the cultural property, confirming that it will not be so used.

Article 11 The granting of enhanced protection

1. Each Party should submit to the Committee a list of cultural property for which it intends to request the granting of enhanced protection.

2. The Party which has jurisdiction or control over the cultural property may request that it be included in the List to be established in accordance with Article 27 sub-paragraph 1(b). This request shall include all necessary information related to the criteria mentioned in Article 10. The Committee may invite a Party to request that cultural property be included in the List.

3. Other Parties, the International Committee of the Blue Shield and other non-governmental organisations with relevant expertise may recommend specific cultural property to the Committee. In such cases, the Committee may decide to invite a Party to request inclusion of that cultural property in the List.

4. Neither the request for inclusion of cultural property situated in a territory, sovereignty or jurisdiction over which is claimed by more than one State, nor its inclusion, shall in any way prejudice the rights of the parties to the dispute.

5. Upon receipt of a request for inclusion in the List, the Committee shall inform all Parties of the request. Parties may submit representations regarding such a request to the Committee within sixty days. These representations shall be made only on the basis of the criteria mentioned in Article 10. They shall be specific and related to facts. The Committee shall consider the representations, providing the Party requesting inclusion with a reasonable opportunity to respond before taking the decision. When such representations are before the Committee, decisions for inclusion in the List shall be taken, notwithstanding Article 26, by a majority of four-fifths of its members present and voting.

6. In deciding upon a request, the Committee should ask the advice of governmental and non-governmental organisations, as well as of individual experts.
7. A decision to grant or deny enhanced protection may only be made on the basis of the criteria mentioned in Article 10.
8. In exceptional cases, when the Committee has concluded that the Party requesting inclusion of cultural property in the List cannot fulfil the criteria of Article 10 sub-paragraph (b), the Committee may decide to grant enhanced protection, provided that the requesting Party submits a request for international assistance under Article 32.
9. Upon the outbreak of hostilities, a Party to the conflict may request, on an emergency basis, enhanced protection of cultural property under its jurisdiction or control by communicating this request to the Committee. The Committee shall transmit this request immediately to all Parties to the conflict. In such cases the Committee will consider representations from the Parties concerned on an expedited basis. The decision to grant provisional enhanced protection shall be taken as soon as possible and, notwithstanding Article 26, by a majority of four-fifths of its members present and voting. Provisional enhanced protection may be granted by the Committee pending the outcome of the regular procedure for the granting of enhanced protection, provided that the provisions of Article 10 sub-paragraphs (a) and (c) are met.
10. Enhanced protection shall be granted to cultural property by the Committee from the moment of its entry in the List.
11. The Director-General shall, without delay, send to the Secretary-General of the United Nations and to all Parties notification of any decision of the Committee to include cultural property on the List.

Article 12 Immunity of cultural property under enhanced protection

The Parties to a conflict shall ensure the immunity of cultural property under enhanced protection by refraining from making such property the object of attack or from any use of the property or its immediate surroundings in support of military action.

Article 13 Loss of enhanced protection

1. Cultural property under enhanced protection shall only lose such protection:
 - (a) if such protection is suspended or cancelled in accordance with Article 14; or
 - (b) If, and for as long as, the property has, by its use, become a military objective.
2. In the circumstances of sub-paragraph 1(b), such property may only be the object of attack if:
 - (a) the attack is the only feasible means of terminating the use of the property referred to in sub-paragraph 1(b);
 - (b) all feasible precautions are taken in the choice of means and methods of attack, with a view to terminating such use and avoiding, or in any event minimising, damage to the cultural property;

- (c) unless circumstances do not permit, due to requirements of immediate self-defence:
- (i) the attack is ordered at the highest operational level of command;
 - (ii) effective advance warning is issued to the opposing forces requiring the termination of the use referred to in sub-paragraph 1(b); and
 - (iii) Reasonable time is given to the opposing forces to redress the situation.

Article 14 Suspension and cancellation of enhanced protection

1. Where cultural property no longer meets any one of the criteria in Article 10 of this Protocol, the Committee may suspend its enhanced protection status or cancel that status by removing that cultural property from the List.
2. In the case of a serious violation of Article 12 in relation to cultural property under enhanced protection arising from its use in support of military action, the Committee may suspend its enhanced protection status. Where such violations are continuous, the Committee may exceptionally cancel the enhanced protection status by removing the cultural property from the List.
3. The Director-General shall, without delay, send to the Secretary-General of the United Nations and to all Parties to this Protocol notification of any decision of the Committee to suspend or cancel the enhanced protection of cultural property.
4. Before taking such a decision, the Committee shall afford an opportunity to the Parties to make their views known.

Chapter 4 **Criminal responsibility and jurisdiction**

Article 15 Serious violations of this Protocol

1. Any person commits an offence within the meaning of this Protocol if that person intentionally and in violation of the Convention or this Protocol commits any of the following acts:
 - (a) making cultural property under enhanced protection the object of attack;
 - (b) using cultural property under enhanced protection or its immediate surroundings in support of military action;
 - (c) extensive destruction or appropriation of cultural property protected under the Convention and this Protocol;
 - (d) making cultural property protected under the Convention and this Protocol the object of attack;
 - (e) Theft, pillage or misappropriation of, or acts of vandalism directed against cultural property protected under the Convention.
2. Each Party shall adopt such measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the offences set forth in this Article and to make such offences

punishable by appropriate penalties. When doing so, Parties shall comply with general principles of law and international law, including the rules extending individual criminal responsibility to persons other than those who directly commit the act.

Article 16 Jurisdiction

1. Without prejudice to paragraph 2, each Party shall take the necessary legislative measures to establish its jurisdiction over offences set forth in Article 15 in the following cases:

- (a) when such an offence is committed in the territory of that State;
- (b) when the alleged offender is a national of that State;
- (c) in the case of offences set forth in Article 15 sub-paragraphs (a) to (c), when the alleged offender is present in its territory.

2. With respect to the exercise of jurisdiction and without prejudice to Article 28 of the Convention:

- (a) this Protocol does not preclude the incurring of individual criminal responsibility or the exercise of jurisdiction under national and international law that may be applicable, or affect the exercise of jurisdiction under customary international law;
- (b) Except in so far as a State which is not Party to this Protocol may accept and apply its provisions in accordance with Article 3 paragraph 2, members of the armed forces and nationals of a State which is not Party to this Protocol, except for those nationals serving in the armed forces of a State which is a Party to this Protocol, do not incur individual criminal responsibility by virtue of this Protocol, nor does this Protocol impose an obligation to establish jurisdiction over such persons or to extradite them.

Article 17 Prosecution

1. The Party in whose territory the alleged offender of an offence set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) is found to be present shall, if it does not extradite that person, submit, without exception whatsoever and without undue delay, the case to its competent authorities, for the purpose of prosecution, through proceedings in accordance with its domestic law or with, if applicable, the relevant rules of international law.

2. Without prejudice to, if applicable, the relevant rules of international law, any person regarding whom proceedings are being carried out in connection with the Convention or this Protocol shall be guaranteed fair treatment and a fair trial in accordance with domestic law and international law at all stages of the proceedings, and in no cases shall be provided guarantees less favorable to such person than those provided by international law.

Article 18 Extradition

1. The offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between any of the Parties before the entry into force of this Protocol. Parties undertake to include such offences in every extradition treaty to be subsequently concluded between them.

2. When a Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another Party with which it has no extradition treaty, the requested Party may, at its option, consider the present Protocol as the legal basis for extradition in respect of offences as set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c).

3. Parties which do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognise the offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) as extraditable offences between them, subject to the conditions provided by the law of the requested Party.

4. If necessary, offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) shall be treated, for the purposes of extradition between Parties, as if they had been committed not only in the place in which they occurred but also in the territory of the Parties that have established jurisdiction in accordance with Article 16 paragraph 1.

Article 19 Mutual legal assistance

1. Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with investigations or criminal or extradition proceedings brought in respect of the offences set forth in Article 15, including assistance in obtaining evidence at their disposal necessary for the proceedings.

2. Parties shall carry out their obligations under paragraph 1 in conformity with any treaties or other arrangements on mutual legal assistance that may exist between them. In the absence of such treaties or arrangements, Parties shall afford one another assistance in accordance with their domestic law.

Article 20 Grounds for refusal

1. For the purpose of extradition, offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c), and for the purpose of mutual legal assistance, offences set forth in Article 15 shall not be regarded as political offences nor as offences connected with political offences nor as offences inspired by political motives. Accordingly, a request for extradition or for mutual legal assistance based on such offences may not be refused on the sole ground that it concerns a political offence or an offence connected with a political offence or an offence inspired by political motives.

2. Nothing in this Protocol shall be interpreted as imposing an obligation to extradite or to afford mutual legal assistance if the requested Party has substantial grounds for believing that the request for extradition for offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) or for mutual legal assistance with respect to offences set forth in Article 15 has been made for the purpose of prosecuting or punishing a person on account of that person's race, religion, nationality, ethnic origin or political opinion or that compliance with the request would cause prejudice to that person's position for any of these reasons.

Article 21 Measures regarding other violations

Without prejudice to Article 28 of the Convention, each Party shall adopt such legislative, administrative or disciplinary measures as may be necessary to suppress the following acts when committed intentionally:

(a) any use of cultural property in violation of the Convention or this Protocol;

- (b) any illicit export, other removal or transfer of ownership of cultural property from occupied territory in violation of the Convention or this Protocol.

Chapter 5 The protection of cultural property in armed conflicts not of an international character

Article 22 Armed conflicts not of an international character

1. This Protocol shall apply in the event of an armed conflict not of an international character, occurring within the territory of one of the Parties.
2. This Protocol shall not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence and other acts of a similar nature.
3. Nothing in this Protocol shall be invoked for the purpose of affecting the sovereignty of a State or the responsibility of the government, by all legitimate means, to maintain or re-establish law and order in the State or to defend the national unity and territorial integrity of the State.
4. Nothing in this Protocol shall prejudice the primary jurisdiction of a Party in whose territory an armed conflict not of an international character occurs over the violations set forth in Article 15.
5. Nothing in this Protocol shall be invoked as a justification for intervening, directly or indirectly, for any reason whatever, in the armed conflict or in the internal or external affairs of the Party in the territory of which that conflict occurs.
6. The application of this Protocol to the situation referred to in paragraph 1 shall not affect the legal status of the parties to the conflict.
7. UNESCO may offer its services to the parties to the conflict.

Chapter 6 Institutional Issues

Article 23 Meeting of the Parties

1. The Meeting of the Parties shall be convened at the same time as the General Conference of UNESCO, and in co-ordination with the Meeting of the High Contracting Parties, if such a meeting has been called by the Director-General.
2. The Meeting of the Parties shall adopt its Rules of Procedure.
3. The Meeting of the Parties shall have the following functions:
 - (a) to elect the Members of the Committee, in accordance with Article 24 paragraph 1;
 - (b) to endorse the Guidelines developed by the Committee in accordance with Article 27 sub-paragraph 1(a);
 - (c) to provide guidelines for, and to supervise the use of the Fund by the Committee;

- (d) to consider the report submitted by the Committee in accordance with Article 27 subparagraph 1(d);
 - (e) to discuss any problem related to the application of this Protocol, and to make recommendations, as appropriate.
4. At the request of at least one-fifth of the Parties, the Director-General shall convene an Extraordinary Meeting of the Parties.

Article 24 Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict

1. The Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict is hereby established. It shall be composed of twelve Parties which shall be elected by the Meeting of the Parties.
2. The Committee shall meet once a year in ordinary session and in extra-ordinary sessions whenever it deems necessary.
3. In determining membership of the Committee, Parties shall seek to ensure an equitable representation of the different regions and cultures of the world.
4. Parties members of the Committee shall choose as their representatives persons qualified in the fields of cultural heritage, defence or international law, and they shall endeavour, in consultation with one another, to ensure that the Committee as a whole contains adequate expertise in all these fields.

Article 25 Term of office

1. A Party shall be elected to the Committee for four years and shall be eligible for immediate re-election only once.
2. Notwithstanding the provisions of paragraph 1, the term of office of half of the members chosen at the time of the first election shall cease at the end of the first ordinary session of the Meeting of the Parties following that at which they were elected. These members shall be chosen by lot by the President of this Meeting after the first election.

Article 26 Rules of procedure

1. The Committee shall adopt its Rules of Procedure.
2. A majority of the members shall constitute a quorum. Decisions of the Committee shall be taken by a majority of two-thirds of its members voting.
3. Members shall not participate in the voting on any decisions relating to cultural property affected by an armed conflict to which they are parties.

Article 27 Functions

1. The Committee shall have the following functions:
 - (a) to develop Guidelines for the implementation of this Protocol;
 - (b) to grant, suspend or cancel enhanced protection for cultural property and to establish, maintain and promote the List of Cultural Property under Enhanced Protection;
 - (c) to monitor and supervise the implementation of this Protocol and promote the identification of cultural property under enhanced protection;
 - (d) to consider and comment on reports of the Parties, to seek clarifications as required, and prepare its own report on the implementation of this Protocol for the Meeting of the Parties;
 - (e) to receive and consider requests for international assistance under Article 32;
 - (f) to determine the use of the Fund;
 - (g) to perform any other function which may be assigned to it by the Meeting of the Parties.
2. The functions of the Committee shall be performed in co-operation with the Director-General.
3. The Committee shall co-operate with international and national governmental and non-governmental organizations having objectives similar to those of the Convention, its First Protocol and this Protocol. To assist in the implementation of its functions, the Committee may invite to its meetings, in an advisory capacity, eminent professional organizations such as those which have formal relations with UNESCO, including the International Committee of the Blue Shield (ICBS) and its constituent bodies. Representatives of the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Rome Centre) (ICCROM) and of the International Committee of the Red Cross (ICRC) may also be invited to attend in an advisory capacity.

Article 28 Secretariat

The Committee shall be assisted by the Secretariat of UNESCO which shall prepare the Committee's documentation and the agenda for its meetings and shall have the responsibility for the implementation of its decisions.

Article 29 The Fund for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict

1. A Fund is hereby established for the following purposes:
 - (a) to provide financial or other assistance in support of preparatory or other measures to be taken in peacetime in accordance with, *inter alia*, Article 5, Article 10 subparagraph (b) and Article 30; and
 - (b) to provide financial or other assistance in relation to emergency, provisional or other measures to be taken in order to protect cultural property during periods of armed

conflict or of immediate recovery after the end of hostilities in accordance with, *inter alia*, Article 8 sub-paragraph (a).

2. The Fund shall constitute a trust fund, in conformity with the provisions of the financial regulations of UNESCO.

3. Disbursements from the Fund shall be used only for such purposes as the Committee shall decide in accordance with the guidelines as defined in Article 23 sub-paragraph 3(c). The Committee may accept contributions to be used only for a certain programme or project, provided that the Committee shall have decided on the implementation of such programme or project.

4. The resources of the Fund shall consist of:

- (a) voluntary contributions made by the Parties;
- (b) contributions, gifts or bequests made by:
 - (i) other States;
 - (ii) UNESCO or other organizations of the United Nations system;
 - (iii) other intergovernmental or non-governmental organizations; and
 - (iv) public or private bodies or individuals;
- (c) any interest accruing on the Fund;
- (d) funds raised by collections and receipts from events organized for the benefit of the Fund; and
- (e) all other resources authorized by the guidelines applicable to the Fund.

Chapter 7 Dissemination of Information and International Assistance

Article 30 Dissemination

1. The Parties shall endeavour by appropriate means, and in particular by educational and information programmes, to strengthen appreciation and respect for cultural property by their entire population.

2. The Parties shall disseminate this Protocol as widely as possible, both in time of peace and in time of armed conflict.

3. Any military or civilian authorities who, in time of armed conflict, assume responsibilities with respect to the application of this Protocol, shall be fully acquainted with the text thereof. To this end the Parties shall, as appropriate:

- (a) incorporate guidelines and instructions on the protection of cultural property in their military regulations;

- (b) develop and implement, in cooperation with UNESCO and relevant governmental and non-governmental organizations, peacetime training and educational programmes;
- (c) communicate to one another, through the Director-General, information on the laws, administrative provisions and measures taken under sub-paragraphs (a) and (b);
- (d) communicate to one another, as soon as possible, through the Director-General, the laws and administrative provisions which they may adopt to ensure the application of this Protocol.

Article 31 International cooperation

In situations of serious violations of this Protocol, the Parties undertake to act, jointly through the Committee, or individually, in cooperation with UNESCO and the United Nations and in conformity with the Charter of the United Nations.

Article 32 International assistance

1. A Party may request from the Committee international assistance for cultural property under enhanced protection as well as assistance with respect to the preparation, development or implementation of the laws, administrative provisions and measures referred to in Article 10.
2. A party to the conflict, which is not a Party to this Protocol but which accepts and applies provisions in accordance with Article 3, paragraph 2, may request appropriate international assistance from the Committee.
3. The Committee shall adopt rules for the submission of requests for international assistance and shall define the forms the international assistance may take.
4. Parties are encouraged to give technical assistance of all kinds, through the Committee, to those Parties or parties to the conflict who request it.

Article 33 Assistance of UNESCO

1. A Party may call upon UNESCO for technical assistance in organizing the protection of its cultural property, such as preparatory action to safeguard cultural property, preventive and organizational measures for emergency situations and compilation of national inventories of cultural property, or in connection with any other problem arising out of the application of this Protocol. UNESCO shall accord such assistance within the limits fixed by its programme and by its resources.
2. Parties are encouraged to provide technical assistance at bilateral or multilateral level.
3. UNESCO is authorized to make, on its own initiative, proposals on these matters to the Parties.

Chapter 8 Execution of this Protocol

Article 34 Protecting Powers

This Protocol shall be applied with the co-operation of the Protecting Powers responsible for safeguarding the interests of the Parties to the conflict.

Article 35 Conciliation procedure

1. The Protecting Powers shall lend their good offices in all cases where they may deem it useful in the interests of cultural property, particularly if there is disagreement between the Parties to the conflict as to the application or interpretation of the provisions of this Protocol.

2. For this purpose, each of the Protecting Powers may, either at the invitation of one Party, of the Director-General, or on its own initiative, propose to the Parties to the conflict a meeting of their representatives, and in particular of the authorities responsible for the protection of cultural property, if considered appropriate, on the territory of a State not party to the conflict. The Parties to the conflict shall be bound to give effect to the proposals for meeting made to them. The Protecting Powers shall propose for approval by the Parties to the conflict a person belonging to a State not party to the conflict or a person presented by the Director-General, which person shall be invited to take part in such a meeting in the capacity of Chairman.

Article 36 Conciliation in absence of Protecting Powers

1. In a conflict where no Protecting Powers are appointed the Director-General may lend good offices or act by any other form of conciliation or mediation, with a view to settling the disagreement.

2. At the invitation of one Party or of the Director-General, the Chairman of the Committee may propose to the Parties to the conflict a meeting of their representatives, and in particular of the authorities responsible for the protection of cultural property, if considered appropriate, on the territory of a State not party to the conflict.

Article 37 Translations and reports

1. The Parties shall translate this Protocol into their official languages and shall communicate these official translations to the Director-General.

2. The Parties shall submit to the Committee, every four years, a report on the implementation of this Protocol.

Article 38 State responsibility

No provision in this Protocol relating to individual criminal responsibility shall affect the responsibility of States under international law, including the duty to provide reparation.

Chapter 9 Final Clauses

Article 39 Languages

This Protocol is drawn up in Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish, the six texts being equally authentic.

Article 40 Signature

This Protocol shall bear the date of 26 March 1999. It shall be opened for signature by all High Contracting Parties at The Hague from 17 May 1999 until 31 December 1999.

Article 41 Ratification, acceptance or approval

1. This Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by High Contracting Parties which have signed this Protocol, in accordance with their respective constitutional procedures.

2. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Director-General.

Article 42 Accession

1. This Protocol shall be open for accession by other High Contracting Parties from 1 January 2000.

2. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Director-General.

Article 43 Entry into force

1. This Protocol shall enter into force three months after twenty instruments of ratification, acceptance, approval or accession have been deposited.

2. Thereafter, it shall enter into force, for each Party, three months after the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 44 Entry into force in situations of armed conflict

The situations referred to in Articles 18 and 19 of the Convention shall give immediate effect to ratifications, acceptances or approvals of or accessions to this Protocol deposited by the parties to the conflict either before or after the beginning of hostilities or occupation. In such cases the Director-General shall transmit the communications referred to in Article 46 by the speediest method.

Article 45 Denunciation

1. Each Party may denounce this Protocol.

2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the Director-General.

3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the instrument of denunciation. However, if, on the expiry of this period, the denouncing Party is involved in an armed conflict, the denunciation shall not take effect until the end of hostilities, or until the operations of repatriating cultural property are completed, whichever is the later.

Article 46 Notifications

The Director-General shall inform all High Contracting Parties as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, acceptance, approval or accession provided for in Articles 41 and 42 and of denunciations provided for Article 45.

Article 47 Registration with the United Nations

In conformity with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Protocol shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General.

IN FAITH WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed the present Protocol.

DONE at The Hague, this twenty-sixth day of March 1999, in a single copy which shall be deposited in the archives of the UNESCO, and certified true copies of which shall be delivered to all the High Contracting Parties.

Po zaznajomieniu się z powyższym protokołem, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- został on uznany za słuszny zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nim zawartych,
- Rzeczpospolita Polska postanawia przystąpić do tego protokołu,
- będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 17 listopada 2011 r.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

L.S.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *B. Komorowski*